

Radyoda Ordu Saati Konuşmalarından YouTube’da Uzmanlarla Sohbetlere: Türkiye’de Militarizmin Yeni Yüz ve Biçimleri

From Army Hour Talks on the Radio to Conversations with Experts on YouTube: New
Faces and Forms of Militarism in Türkiye

Mustafa Ali MİNARLI^{*}

Öz

21. yüzyılın ilk çeyreği militarizmin doğasını dramatik şekilde dönüştüren işaretlerin gözlemlendiği bir dönem olarak belirtilebilir. Devlet ve devlet dışı aktörlerin simetrik ve asimetrik çatışmalarında kullanılan gelişkin savaş aletlerinin medyadaki temsilleri ve ideolojileştirilme biçimleri radikal dönüşümlere neden olmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada yüksek teknolojiye sahip savaş araçlarına yönelik ilginin sosyal medya aracılığıyla militarizm ekseninde bir siyasal toplumsallaşma biçimi haline gelmesi sorunlaştırılmaktadır. Çalışma militarizmin farklı iletişim ortamları dolayısıyla karakter değiştirdiği varsayımını sınamak amacıyla militarizmin kavramsal özelliklerini serimlemektedir. Ardından militarizmin teknobilimsel ve iletişimsel gelişmeler doğrultusunda değişimine değinmektedir. Bu bağlamda Türkiye ilgili toplumsallaşma biçimini yansıtan örnekleri barındırması dolayısıyla araştırmanın odağını oluşturmaktadır. Söz konusu durum militarizmin 50’li yıllardaki sesi radyo ve günümüzdeki sesi YouTube yayıncılığı üzerinden soruşturulmaktadır. Radyoda “Ordu Saati Konuşmaları” ve YouTube’da “Uzmanlarla Sohbetler” isimli programlar incelenmektedir. Programlar içerik analizi yöntemiyle çözümlenmektedir. Sonuç olarak Türkiye’de militarizmin askeri elit nezaretindeki tek yönlü, sınırlı sayıda insana hitap eden normatif karakterinin uzmanlığa sahip sivillerce yürütülen, çok yönlü, geniş kitleleri dahil eden ve teknolojik savaş araçlarını toplumsal talep haline getiren bir yapıya evrildiği gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal İletişim, Siyasal Toplumsallaşma, Dijitalleşme, Teknoloji, Militarizm

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Gazetecilik, İstanbul, Türkiye, E-posta: aliminarli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5821-1324

How to cite this article/Atıf için (APA 7): Minarlı, A. (2025). Radyoda ordu saati konuşmalarından YouTube’da uzmanlarla sohbetlere: Türkiye’de militarizmin yeni yüz ve biçimleri. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 47, 105-105. <https://doi.org/10.17829/turcom.1605535>

Makale Geçmişi / Article History

Gönderim / Received: 22.12.2024 **Düzeltilme / Revised:** 07.04.2025 **Kabul / Accepted:** 22.04.2025

Abstract

The first quarter of the 21st century can be identified as a period marked by significant transformations like militarism. Representations and ideological framings of advanced warfare technologies used in both symmetrical and asymmetrical conflicts by state and non-state actors have led to radical shifts. This study problematizes the growing interest in high-tech military equipment as a form of political socialization, mediated by social media within a militaristic framework. It begins by outlining the conceptual characteristics of militarism to test the hypothesis that militarism changes its character across different communication areas. The analysis then focuses on how militarism evolves in line with technoscientific and communicative developments. Türkiye is chosen as the case study due to its illustrative examples of this new form of socialization. The transformation is investigated through a comparison between two media platforms from different periods: the radio program “Army Hour Talks” from the 1950s and the current YouTube series “Conversations with Experts”. These programs are examined using content analysis. The study finds that militarism in Türkiye has evolved from a normative, top-down structure led by military elites into a more civilian-led, multidimensional discourse. This new configuration engages broader audiences and transforms military technologies into subjects of public demand and interest.

Keywords: Political Communication, Political Socialization, Digitalization, Technology, Militarism

Giriş

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile başlayan savaş; ölen ve yaralanan insanlar, enkaza dönen şehirler ve kırama uğrayan tabiat bakımından 21. yüzyılın en kanlı çatışmalarından birini teşkil etmektedir. Hemen hemen her gün cephelerden gelen haberler vasıtasıyla yaşanan insani, doğal ve ekonomik yıkımın daha da derinleştiği gözlenmektedir. Avrupa'nın yanı başında, kıtanın İkinci Dünya Savaşı'ndan beri bir çatışma ihtimaline kendini en yakın hissettiği bu savaş aynı zamanda uluslararası hukukun Irak'ın işgali ile geriye kalan son kırıntılarının da ortadan kalkmasına, protein kaynaklarını çoğunlukla hububat tüketimi üzerinden sağlayan fakir ülkelerde kıtlık ihtimalinin artmasına ve güvenlikleştirme¹ siyasalarına hızlıca dönüşle silahlanma harcamalarının patlamasına neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle insani, çevresel, ekonomik ve politik etkileriyle ilerleyen yıllara daha kırılğan bir dünya bırakmaktadır.

Savaşın süregelen kırıncılığının insanlığa bıraktığı telafisi zor bu yük öte yandan yalnızca somut sahada meydana gelen hadiselerle sınırlı kalmamaktadır. Bundan ziyade kitleleri soyut olarak daha önce gözlenmeyen bir genişlikte ve yoğunlukta savaşa dahil eden bilişsel bir dönüşüm tezahür etmektedir. Yeryüzünün yakın ya da uzak her bölgesinden insanlar adeta cephenin içindeymişçesine çatışmaların bir parçası olmaktadır. Savaşın zamandan ve mekandan ayrılması anlamına gelen bu durum neticesinde savaş her zaman ve her yerde olmak üzere kolektif bilinçte yer edinmektedir. Zira Jean Baudrillard'ın (1995) “Körfez Savaşı'nın gerçekte yaşanmayıp televizyon ekranında seyirlik bir gösteri olduğu” yönündeki sansasyonel analizini pekiştirircesine kitle iletişiminde ihtilalvari bir dönüşüm yaşanmaktadır. İnternet ve sosyal medyalarla hemen hemen her an çatışan tarafların kan ve ölümle sonuçlanan “başarıları” tekno müzikle harmanlanarak HD (*High Definition*) ya da

1 Uluslararası ilişkilerde son yıllarda meydana gelen kırılmalar güvenlikleştirme tartışmalarına daha sık değinilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda güvenlikleştirmeyi teorileştirme anlamında Buzan, Wæver ve de Wilde'nin (1998) *Security: A New Framework for Analysis* isimli çalışması dikkate değer bir çerçeve sunmaktadır.

4K (*Ultra High Definition*) görüntü kalitesi ile kullanıcının kaçamayacağı bir şov olarak zihinlere kazanmaktadır.² Böylelikle savaş toplumsal gerçekliğin her daim anımsanan ve deneyimlenen bir parçası haline gelmekte ya da başka bir ifadeyle hayat, savaşın bir cüzüne dönüşmektedir. Nitekim bu dönüşüm John Keane (2024, s. 147) tarafından “dijital iletişim teknolojileri sayesinde değişen medyatik temsillerince savaşın oyunlaştırıldığı, estetize edildiği ve insanların savaşlara karşı kayıtsızlığa itildiği meta savaşları dönemi olarak kavramsallaştırılmaktadır”.

Kitle iletişiminin dijitalleşmesi ile adeta hayatı saran/yutan bir gerçeklik hali olarak savaş, öte yandan, yalnızca iletişim olanakları vasıtasıyla böyle bir konuma ulaşmamaktadır. Aynı zamanda teknik ve bilimlerdeki gelişmelerin güvenlik öncelikli oluşu bu durumun bir diğer vechesini teşkil ediyor gözükmektedir. 5. nesil savaş uçaklarından seyir füzelerine, hava savunma sistemlerinden otonom yapay zeka tabanlı SİHA (Silahlı İnsansız Hava Aracı)’lara değin askeri teknolojilerdeki gelişmeler ve bunların sosyal medyalarda gündemleştirilme biçimleri savaş aletlerinin adeta fetişleştirildiği festivallere dönüşmektedir. Sosyal medya kullanıcısının sanki bir ordu komutanıymışçasına muzafferane bir eda ile kutladığı bu gelişmeler, bir yandan yakın zamana değin ziyadesiyle askeri elitlerin tercihlerince yürütülen ve çoğunlukla barış zamanı işlerlik bulan bir ideoloji olarak militarizmin kavramsal dönüşümüne işaret ederken, diğer yandan bu ideolojinin ortaya çıkan yeni halinin neden olduğu yeni toplumsallaşma biçimlerini gündeme getirmektedir.

Popülist akımlar başta olmak üzere farklı ideolojik yaklaşımlarca bir siyasal iletişim modeli olarak da kullanılan bu eğilim özellikle savaş teknolojileri alanında yaşanan gelişmelerin toplumsallaşmasında kendini belli etmektedir. Özellikle son yıllarda atılan güvenlikleştirme yönündeki adımların bir siyasal meşruiyet kazanma aracına tahvil edilmesi kamusal gündemleri savaş teknolojilerine yöneltmektedir. Nitekim konuyla ilgili herhangi bir gelişme başka bir teknolojik sahaya nazaran çok daha hızlı bir şekilde gündemleşmekte, cephe gerisinin ideolojik manipülasyonu belki de askeri elitlerin tahmin dahi edemeyeceği bir oranda kitleselleşmektedir. Bu durum militarizmin neredeyse tekno-fetişist olarak nitelendirilebilecek toplumsal eğilimler ile kitle iletişiminin yeni biçimleri arasında yeni bir form kazandığına işaret etmektedir. Zira savaşın topyekünleşmesiyle cephe gerisinin askeri elitlerin belirlediği ölçüde siyasal, ekonomik ve kültürel anlamda ihtiyaçlara uygun hale getirilmesini savunan bir ideoloji olarak militarizm adeta savaş teknolojisiyle bütünleştiren bir siyasal toplumsallaşma modeline dönüşüyor gözükmektedir.

Teknomilitarizm ismiyle nitelendirilebilecek bu iki sorun alanı çalışmada aynı zamanda kitle iletişiminin iki farklı tarihsel dönemi ve biçimini simgeleyen iki farklı araç (medium) üzerinden incelenmektedir. Ses iletişiminin herhangi bir kabloya bağlı olmaksızın gökyüzüne sinyaller aracılığıyla salındığı radyo ile görsel ve işitsel iletinin birbirine içkin olarak milyarlarca kullanıcının birbirine

2 Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savaş belki de medya tarihinde görülmeyecek ölçüde çatışma görüntülerinin enformasyon/dezenformasyon amacıyla kullanıldığı bir sürece eşlik etmektedir. Özellikle Twitter/X platformu üzerinden yapılan paylaşımlar bir yandan savaşın dehşetini hatırlatırken diğer yandan çatışan tarafların çoğunlukla dronelerden atılan bombayla parçalanarak öldürüldüğü görüntülerin tekno müzikle sunulduğu manipülatif bir gösteriyi göz önüne sermektedir. Bu durum tarafların hem üstünlük iddialarını pekiştirmeye yaramakta hem de teknolojik savaş araçlarından kaçışın olanaksız olduğu yönünde bir anlatıyı ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda ilgili video paylaşımları dikkat çekmektedir (CMD, 2024; Hayro, 2024a; 2024b; 2024c; 2024d; 2024e; Kosova, 2024; Ukraine Weapons Tracker, 2023a; 2023b).

kablo ya da uydu sinyalleri aracılığıyla bağlandığı internet üzerindeki video platformu YouTube çalışmanın odaklandığı iki iletişim aracını teşkil etmektedir. Bu doğrultuda radyoda 1950’li yıllar boyunca yayınlanan “Ordu Saati Konuşmaları” isimli program ve YouTube’da askeri teknolojiler üzerine yayın yapan “Kaner Kurt” kanalındaki “Uzmanlarla Sohbetler” isimli program militarizmin dönüşümü ve yeni bir siyasal toplumsallaşmayı temsil etmesi bakımından incelenmektedir. Başka bir ifadeyle, çalışmada militarizmin değişen karakteri Türkiye’de asker – toplum (Belge, 2012; Sencer, 2018; Şahin, 2021) ve asker – siyaset (Paker & Akça, 2010; Ünsaldı, 2008) ilişkisinin özgün tarihi içerisinden değil uluslararası alanda cereyan eden tekno-bilimsel gelişmelerin yansımaları açısından serimlenmektedir. Militarizmin dünyanın pek çok ülkesinde gözlemlenen ortaklaştırılabilir özelliklerinin değişimi Türkiye üzerinden soruşturulmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın teorik altyapısı teknik ve bilimlerdeki gelişmelerin askeri teknoloji ve iletişim sahasına yansımalarının kesiştiği zemin dahilinde ortaya konmaktadır. Bu bağlamda dijitalleşmenin yakınsadığı sahaların kuramlaştırılma biçimleri araştırmanın ilk kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın ikinci kısmını ise kitle iletişimi ve askeri teknolojilerin kesiştiği sahanın militarizmi dönüştürdüğü konusunda bir argümantasyon meydana getirmektedir. Bu kapsamda bahsi geçen programlar üzerinden militarizmin bir siyasal iletişim ve toplumsallaşma biçimi haline geldiği incelenmektedir. Başka bir ifadeyle, ilk iki bölümde inceleme sahasına dair literatürdeki yaklaşımlar tartışılmakta ve gözlemlenen değişimler dahilinde yeni bir teorik bakış ortaya konmaya çalışılmaktadır. Araştırmanın son kısmını ise soruşturma boyunca elde edilen bulguların değerlendirildiği sonuç kısmı oluşturmaktadır.

Dijitalleşmenin Yakınsadığı Sahalar Olarak Kitle İletişimi ve Askeri Teknolojiler

Kitle iletişimi ve askeri teknolojinin dijitalleşmeyle birlikte birbirinin içine geçmesi herhalde pek çok kişinin aralarında bağlantı kuramadığı bir ilişkiselliği meydana getirmektedir. Zira her an ve her yerde mobil cihaz ya da masaüstü bilgisayarda bir parmak hareketi ile milyarlarca farklı cihazla kurulan bağlantısallık deneyimi savaş aletlerinden oldukça uzak bir gerçekliğe vurgu yapar gözükmemektedir. Neticede başkalarıyla iletişim kurup, banka işlemleri yapma, müzik dinleme ya da dizi izlemenin askeri nitelikli bir durumla ilgisi ortalama bilgi seviyesine sahip bir kullanıcı için pek mantıklı gelmemektedir. Halbuki durum görünenden oldukça farklıdır. Zira bugün ortalama bir kullanıcının İnternet ve özellikle sosyal medyalarla gerçekleştirdiği pek çok işlem ve bu işlemleri sağlayan elektronik cihazlar askeri amaçlarla tasarlanıp, üretilmiştir. İlgili donanım ve yazılımların ticari bir meta haline getirilerek toplumsallaşması bunu takiben söz konusu olmuştur. Bu bağlamda kitle iletişiminin de günümüzde kolektif bilinci şekillendiren muharrik bir güç olarak ulaştığı durum hem ortaya çıkış hem de gelişme koşulları açısından askeri mantık ve teknolojilerden izler taşımaktadır. Nitekim Paul Virilio’nun (2003, s. 7) da belirttiği üzere “Batı ile Doğu arasındaki 50 yıllık caydırma dönemi boyunca silahlanma yarışına alet olan modern bilim, araçsal ve dijital yaklaşımlarla felsefi temellerinden uzaklaşarak bir tekno-bilim haline gelmiştir”. Dolayısıyla düşmana diz çöktürüp, üstünlük kurma hedefiyle kitlesel yok etme potansiyelinin en gelişkin biçimlerini ortaya çıkaran tekno-bilimin kendi oluşumunu mümkün kılan teleolojik ve epistemolojik sapmalar farklı toplumsal sahalara taşınmıştır.

Dijitalleşme ekseninde askeri ve kitle iletişim teknolojilerinin benzer mantık ve araçlarla ortaya çıkması ve gelişmesi bu iki sahanın bir yandan teknobilim altında günümüzde hayatımızın hemen her alanında farkında olmaksızın kullandığımız teknolojilerin hızlıca gelişmesini sağlamakta diğer yandan ekonomik, politik, kültürel ve toplumsal alanların temellerini yerinden oynatacak düzeyde bilişsel bir dönüşüme yol açmaktadır. Dünyayı anlamayı sağlayan dilsel temsiller söz konusu gelişmeler doğrultusunda ya mevcut manalarını kaybetmekte ya da dağarcığına dahil ettiği yeni kavramlarla farklı düşünme biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Postman'ın (2006, s. 18) *Teknopoli* başlıklı eserinde ifade ettiği gibi “radikal teknolojik yenilikler eski terimlere yeni anlamlar yüklemekte ve bu süreç, biz onun tam manasıyla farkına varmadan işlemektedir”. Dolayısıyla bir bakıma 16. ve 17. yüzyılda Avrupa'da gerçekleşen askeri devrimin toplumsal, politik ve ekonomik sonuçları itibarıyla ilerleyen yüzyıllarda modern devletin ortaya çıkışında oynadığı role benzer epistemik bir yön değişikliği söz konusu olmaktadır (Parker, 2023, s. 2). Gelgelelim teknolojinin bağrında gelişen bu yön değişikliği daha hızlı ve radikal bir karakterdedir. Birkaç yüzyılda gözlemlenen değişiklikler birkaç on yıla sığmakta, toplumsallığı mümkün kılan temel antropolojik kavrayışlar derin dönüşümler geçirmektedir. Nitekim Marshal McLuhan'ın Bruce Powers'la (2020) yaptığı meşhur çalışmasında belirttiği gibi dünya küresel bir köye dönmektedir. Bu bağlamda David Harvey'in *Postmodernliğin Durumu* (2010) isimli eserinde zaman-mekan sıkışması, Anthony Giddens'in ise *Modernliğin Sonuçları* (2004) isimli çalışmasında zaman mekan ayrışması şeklinde kavramsallaştırdığı üzere zaman ve mekan kavrayışları dahi yerinden oynamakta sanal mekan, hibrit mekan ve zaman gibi yeni biçimler ortaya çıkmaktadır. Nitekim Virilio'nun da belirttiği gibi (2003, ss. 112–113) “tele teknolojiler dünyasal ve küresel bir zamanın anındalığı sayesinde yerel zamanların kronolojik ardışıklığının yerini almaktadır. Bundan böyle burası diye bir şey yoktur, her şey şimdiki zamandır”. Hatta McLuhan ve Powers'ın (2020, s. 10) yarım asır öncesinde söylediği “insan bilincinin uzantıları, elektronik yoluyla kendilerini bir bütün olarak dünya çevresine yansıtmakta ve insan türünü robotsu bir geleceğe sürüklemektedir” ifadesini doğrularcasına zaman ve uzama dair transhümanist gelişmeler insan sonrası bir dünyanın kurulumunun adımlarını atmaktadır.

Tekno-bilimlerin iletişim ve askeri teknolojilerin kesiştiği saha olarak toplumsal gerçekliği şekillendirdiği bu sahaların hem söz konusu bilişsel dönüşümün kaynağı olması hem de yakınsamasının temsili olması itibarıyla “enformasyon bombası” tabiriyle kavranması dikkat çekici bir perspektif sunmaktadır. Paul Virilio'nun (1998) tekno-bilimlerin gelişmesinin erken sayılabilecek bir safhasında kaleme aldığı çalışma araçsal akla tabi kılınmış bilim ve tekniklerin özellikle ortaya çıkan yeni bir medya epistemisi bağlamında toplumsal gerçekliğin süregelen haliyle devam edemeyip, yıkılacağına işaretlerini vermektedir. Hatta Virilio'nun (2003, s. 21) yaklaşımına göre bilişsel yapıyı meydana getiren bir gerçeklikten söz etmek bile anlamsızdır. Zira tekno-bilimsel gelişmelerin neden olduğu hız temelli dijital medya düzeninde “hiçbir şey gerçekleşmemekte, her şey geçmektedir”. “Enformasyonun akış hızı ile birlikte hakikatin hızlanması bir baş dönmesi yaratırken, güvenle ayakta durmanın zorlaştığı bu durumda her tür hakikat tasarımının temeli de sorgulanır hale gelmektedir” (Çelik, 2012, s. 102). Ayrıca Virilio'nun (2003, s. 114) ifadesi ile “nesnenin maddi ve geometrik hacminin yerine enformasyonun maddi olmayan elektronik hacminin geçmesi”, hızla birlikte enformasyonun adeta gerçekliği parçalayan bir bombaya dönüşmesinin diğer unsuru

olmuştur. Bu doğrultuda, enformasyon bombasının aynı zamanda savaş odaklı politik ve toplumsal tasarımları etkilediği vakıdır. Nitekim özellikle son yıllarda gözlemlendiği üzere savaşlar sadece fiziksel cephede gerçekleşmeyip, sanal uzamda da sürdürülmektedir. Tank, tüfek ve bombanın yerini data ve enformasyonun aldığı bu çatışma alanında ana hedef düşmanın fiziksel yok oluşu değil etkisizleştirilmesidir. Lawrence Freedman'ın (2022, s. 309) da ifade ettiği gibi “hayal edilen bir siber savaş, hareketli olmayan savaşlara, bütün bir toplumu kitlesel katliam yapmadan etkisizleştirecek mücadele biçimlerine duyulan özlemi” yansıtmaktadır. Dolayısıyla taktik planda data ile hasmın askeri kabiliyetlerini köreltmeyi stratejik planda ise düşman fark etmeksizin zihinlerin kontrolünü içeren bir hedef seti söz konusu olmaktadır. Gelgelelim tekno-bilimlerin mevcut halinin geldiği seviye amaçlanan durumun tersi sonuçlar doğurmaktadır. Zira Herfried Münkler'in belirttiği gibi “ucuz ve sıfır-kayıplı savaşın ağır bir faturası olmaktadır: Bu fatura dünyayı dünyasızlaştırdığı gibi şiddeti de arttırmaktadır.” (akt. Kardeş, 2019, s. 22). İnsansızlaşan, otonom ya da uzaktan kumanda edilen savaş araçlarıyla simgelenen savaşın değişen doğası bir yandan muharip figürlerin silikleşmesine neden olmakta diğer yandan adeta bir şiddet orjinisi ortaya çıkarmaktadır (Kardeş, 2019, ss. 21–23). Nitekim özellikle İsrail-Hamas çatışmalarında görüldüğü üzere İsrail'in yapay zeka merkezli hedef seti tayini Gazze halkının toplu katliamını kolaylaştırmıştır.³ Bu minvalde ilgili durum tekno-bilim ekseninde kitle iletişiminin geldiği seviye ile birlikte militarizmin kavramsal bir dönüşümüne neden olmaktadır.

Militarizmin Dönüşümü

Çağdaş toplumsal gerçekliğin dijital bir boyut kazanması bir yandan teknik ve bilimlerin başlı başına bir ideoloji haline dönüşmesini diğer yandan da mevcut ideolojilerin yeni formlarda ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Hatta dijital iletişim teknolojilerinde son yıllarda sıklıkla gözlemlenen yakınsama (*convergence*) (Jenkins, 2006) olgusunun bu iki eğilimin de yakınsamasını sağladığını ifade etmek mümkündür. Zira internet ve sosyal medya dolayısıyla ortaya çıkan iletişim sahasında, teknik ve bilimlerin bir ideoloji anlamında teşekkülü ya da mevcut ideolojilerin yeni formlarının konsolidasyonu yalnızca müstakil olarak değil, iç içe geçme şeklinde de cereyan etmektedir. Nitekim liberalinden sosyalist, milliyetçisinden popülistine değin farklı ideolojilerden pek çok parti ve siyasetçi programlarını teknolojiyi merkeze alan kalkınmacı bir söylemle sunmaktadır.⁴ Uzaydan yapay zekaya, endüstri 4.0'dan akıllı şehirlere, robotikleşmeden tıbbi cihazlara değin politik arena adeta tekno-bilimsel gelişmelerin kutsandığı bir mabede dönüşmektedir.

Tekno-bilimlerin bir yakınsama sahası olarak cereyan edişi yalnızca kitle iletişim araçları ve askeri teknolojilerin benzer ihtiyaç ve araçlar vasıtasıyla ortaya çıkıp, geliştiği anlamına gelmemektedir. Bununla beraber söz konusu yakınsama ilgili alanlarla ilişkili olduğu düşünülen ideolojik eğilimlerin de geçişkenlik

3 İsrail'in Gazze'de soykırıma varan katliam kampanyasında yapay zeka kullanımı hakkında bkz: Abraham (2024).

4 Kalkınmacı söylem her ne kadar gelişmekte olan ya da üçüncü dünya ülkeleri olarak tanımlanan topluluklarla ilişkilendirilen bir kavram olsa da (Sachs, 2010) dijitalleşme, endüstri 4.0, nesnelerin interneti gibi konularda gelişmiş ülkelerin temsilcilerinin de teknolojik gelişmeyi odak noktası haline getiren bir eğilim içerisinde oldukları ifade edilebilir. Özellikle konu askeri teknolojilere geldiğinde bu alanda “en ileri” olarak belirtilebilecek ülkelerin – ABD ve Rusya Federasyonu– liderlerinin ürettikleri yeni silahlara yaptıkları vurgu dikkate değerdir (CNN, 2017; Plummer, 2023).

kazanıp bir bakıma alaşımlaşması anlamına gelmektedir. Teorik olarak Herbert Marcuse (1997) ve Jürgen Habermas'ın (2013) teknoloji ve iktidar, ideoloji, teknik ve bilim ilişkisine dair çalışmalarıyla derinleştirilen bu süreç özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görünürleşen teknik ve bilimlerin bir ideoloji olarak teşekkülü ve militarizm arasındaki ilişkiyi de gündeme getirmektedir.⁵ Özellikle Soğuk Savaş döneminde, sosyalist ve kapitalist bloğun üstünlük yarışında, teknik ve bilimler adeta ideolojileri kesen, ideolojiler içinde bir ideoloji olma vasfı kazanmıştır. Bu bağlamda, teknik ve bilimlerin askeri sistemleri önceleyen karakteri, militarizmin de teknik ve bilimleri kavramsal dağarcığına dahil etmesini sağlamıştır. Dolayısıyla ihtiva ettiği diğer normatif anlayışların yanında yüksek teknolojiye dayanan silah merkezli bir üstünlük arayışı militarizmin yakın dönem özelliklerinden biri olmuştur. Nitekim 1. Körfez Savaşı, Bosna ve Kosova savaşlarından itibaren militarist söylemde teknik ve bilim merkezli bir anlatı ön plana çıkmıştır. Televizyondan adeta bir macera filimiymişçesine radara görünmezlik özelliğine sahip uçaklarca atılan bombaların ve denizaltı ve destroyerlerden fırlatılan noktasal hedef vurma kabiliyetine sahip seyir füzelerinin patlama görüntülerinin canlı yayın olarak verilmesi bu anlatının hızlıca toplumsallaşmasını sağlamış gözükmektedir. Artık kan ve gözyaşının hissedilmediği savaş ileri teknolojili ölüm araçlarının bir arzu nesnesine dönüştüğü kitlesel bir gösteri haline gelmiştir. Bu durum kitle iletişiminin geçirdiği bir mod değişimine işaret etmektedir. Zira temelleri basılı yayıncılığa dayanan okuryazarlık toplumu yerini kavramsal ve normatif anlamda aşına olmadığı dijitalleşmeye dayalı yeni bir medyatik düzenin meydana getirdiği enformasyon toplumuna bırakmıştır. Kitle iletişiminin ilerleyen yıllarda İnternet ve sosyal medyalar dolayısıyla bireysel ve toplumsal yaşamın en derin yerlerine dahi nüfuz edebilme kapasitesi kazanması bu bağlamda militarizmin bir teknomilitarizme dönüşmesi ile sonuçlanmıştır. Artık günümüzde militarizm olan esasında bir teknomilitarizmdir. Zira kavramsallaştırılması itibarıyla ihtiva ettiği nitelikler tekno-bilimlerin bağrında gelişen yeni medya düzeninin özellikleri ile ikame edilmektedir.

Militarizm artık ne sözlüklerde tanımlandığı gibi “askeri sınıfın veya ideallerinin üstünlüğü”, “askeri erdemlerin ve ideallerin yüceltilmesi” (Merriam Webster, t.y.) ya da “bir ülkede ordu gücünün aşırı derecede ağır basması”, “her tür sorunu askeri yöntemlere başvurarak çözme, bundan dolayı silahlı kuvvetlere öncelik tanıma eğilimi” (TDK, t.y.) anlamından ibarettir. Ne de Collin (2004, s. 151) tarafından belirtildiği üzere “askeri liderlerin bir ülke ya da devletin hükümet ya da siyasalarına kuvvetli etkisi ya da kontrolü” ya da Vagts (1959, s. 17) tarafından ifade edildiği gibi “savaş değil barış zamanı serpilken barışseverliğin karşıtı değil sivilliğin karşıtı olan” (akt. Belge, 2012, s. 149; Minarlı & Albayrak, 2021, s. 63) bir ideolojidir. Benzer şekilde militarizm artık sadece sosyal bilimlerin; siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve savaş çalışmaları gibi belirli disiplinlerinin çoğunlukla araştırma evrenine dahil edilmiş bir sorunsal da değildir. Bunlardan ziyade beşeri çalışmalar, sosyoloji, iletişim bilimleri ve psikolojinin araştırma alanlarına günden güne dahil olmaktadır. Bu bağlamda teknomilitarizm her tür sorunu askere başvurarak çözme eğilimini artık yansıtmamaktadır. Bundan

5 Herbert Marcuse'nin Tek Boyutlu İnsan (1997) isimli eserine “İnsan soyunu silip süpürecek bir atomik yıkım gözdağı bu tehlikeyi sürdüren güçlerin kendilerini de korumaya hizmet etmez mi?” (7) sorusuyla başlaması ve takip eden satırlarda ifade ettiği “Yoketme araçlarının barışçıl üretime, savurganlığın eksiksizleştirilmesine, savunanları ve savunduklarını çirkinleştiren bir savunma için eğitime boyun eğeriz” cümlesi yazarın nükleer yok oluş ekseninde teknolojik rasyonalitenin yıkıcılık potansiyeli ve bunun nasıl meşrulaştırıldığını vurgulaması militarizmin dönüşümü açısından dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda teknolojik rasyonalite merkezli dönüşümün eleştirel teori tarafından nasıl kavrandığını göstermesi açısından Marcuse'nin “Some Social Implications Of Modern Technology” (1998) isimli çalışması da önem taşımaktadır.

ziyade askeri gereksiz yere meşgul eden yüklerden arındırmak daha elzem gözükmektedir. Askeri seçkinlerin hükümet politikalarını dikte ettirmesi ve militarizmin barış zamanı işlemesi de anlamını günden güne yitirmektedir. Zira teknomilitarizmde, teknik bilgi sahibi uzmanlar sadece politikayı değil, askeri seçkinlerin askeri konulardaki karar alma süreçlerini dahi şekillendirmektedir. Ayrıca teknomilitarizm Rusya-Ukrayna Savaşı'nın gösterdiği üzere özellikle batılı ülkeler nezdinde artık en çok savaş zamanı işlemektedir. Yine alanyazında başvurulmuş isimlerden Vagts'ın (1959 s. 17) kavramsallaştırmasına mugayir bir şekilde teknomilitarizmin barışseverliğin ya da sivilliğin karşıtı olma gibi bir durumla ilişkisi bulunmamaktadır. Zira teknomilitarizm hayatın karşısındadır. Hayatı tekno-bilimlerin araçsal mantığına tabi kılan bir yönetsellik hedeflemektedir. Diğer bir ifadeyle teknolojikleştirilmiş öldürme teknikleri ve bunların sosyal medyada oyunlaştırılmış biçimleriyle politik ve toplumsal hayatı biçimlendirmeye çalışmaktadır⁶.

Teknomilitarizm konvansiyonel medya düzeninin tek yönlü dolayısıyla askeri elitlerin tercihlerinin yürütülmesine olanak tanıyan bir iletişim modelinden oldukça farklı bir medya ortamına dayanmaktadır. Sosyal medya, bir yandan yakınsak ve kullanıcının katılımına izin veren yapısıyla, gazete, dergi, kitap, radyo ve televizyon gibi konvansiyonel medya aygıtlarınca sürdürülegelen militarist endoktrinasyonun kontrolünü askeri elitlerden çıkarmakta; diğer yandan kullanıcıları adeta büyüleyen teknomilitarist söylemin gelişimine olanak sağlamaktadır. Artık bu medya ortamında askeri elitler değil silah sistemleri ön plandadır. Uzmanlar vasıtasıyla teknik içeriği sosyal medya kullanıcılarına sunulan, sosyal medya kullanıcısının da görüş, öneri ve eleştirilerine açık, çok yönlü, kimi zaman da eş anlı bir iletişim modeli söz konusudur. Dolayısıyla hem dünya genelinde hem de Türkiye özelinde kitlelerin ziyadesiyle konvansiyonel medya araçlarıyla endoktrine/manipüle edildiği bir siyasal iletişim biçimi olmanın ötesinde bir siyasal toplumsallaşma biçimini andırmaktadır. Bu bağlamda sosyal medyada tekno-militer uzmanlar olarak nitelendirilebilecek kişilerin ürettikleri içeriklerdeki ele alınan konular, bu konuların aktarılma biçimleri, teknomilitarist bir ideoloji ekseninde siyasal toplumsallaşma sağlama açısından dikkat çekici görüntüler arz etmektedir.⁷ Bu programlarda uzmanlar vasıtasıyla yıkıcılık potansiyelinin var oluşunu mümkün kıldığı aygıtlar olarak silahların içeriği toplumsallaştırılmakta, amaçları açığa çıkarılmaktadır. Öyle ki militarizme dair insanla ilişkili kahramanlık, cesaret, özveri gibi hasletler bile ya ikincil planda kalmakta ya da hiç konuşulmamaktadır. Adeta Postman'ın (2006) "makinelerin ideolojisi" bahsini andırırçasına silahların ideolojisi olarak ifade edilebilecek bir söylem evreni inşa edilmektedir. Bu söylem evreni ise nihayetinde yeni bir nekropolitik yönetselliği ortaya çıkarıyor gözükmektedir.⁸

6 Militarizmin yeni interaktif biçimleriyle popüler kültürde yer edinişi hususunda Roger Stahl'ın yürüttüğü tartışma söz konusu ideolojinin bir eğlence aracı olarak hangi yöntemlerle nasıl toplumsallaştığını göstermesi açısından alanyazına farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bkz: (Stahl, 2010).

7 Akın'ın (2009 s. 91) ifadesiyle aile, okul, arkadaşlık gruplarıyla birlikte toplumsallaşma sürecine doğrudan ya da dolaylı etkide bulunan dört aracıdan biri olan medyanın Türkmengoğlu'nun (2017, s. 3) belirttiği üzere "siyasal bilgi akışını sağlama, siyasal ilgiyi ortaya çıkarma ve bunları toplamda siyasal katılıma dönüştürme gibi işlevleri yerine getirerek bireylerin belirli bir siyasal yönelim kazanmasını sağladığı görülmektedir."

8 Nekropolitika hususunda Achille Mbembe'nin (2019) açmış olduğu tartışmanın transhümanist literatürdeki yansımaları açısından Braidotti'nin (2014) katkısı dikkat çekmektedir. Braidotti'nin (2014, ss. 136–145) özellikle gelişkin, otomatikleştirilmiş savaş araçlarının rolü noktasındaki argümanları önem arz etmektedir.

Kitle iletişimi ve askeri teknolojilerin dijitalleşme ekseninde yakınsamasının siyasal toplumsallaşma açısından nasıl bir dönüşüme yol açtığı, bu dönüşümün kültürel etkileri ve ortaya çıkan tekno kültürün nihayetinde bir ideoloji olarak militarizmin ihtiva ettiği nitelikleri nasıl değiştirdiğine yönelik çalışmalar ise alanyazında nadirdir. Her ne kadar son yıllarda Yanis Varoufakis (2024) tarafından teknofeodalizm (*technofeudalism*), Alex Capri (2024) tarafından ise teknomilliyetçilik (*technonationalism*) tartışmaları yapılsa da meseleyi doğrudan militarizm bağlamında teorize eden bir girişimden bahsetmek mümkün değildir. Bununla beraber militarizm ve teknobilimsel gelişmeler ekseninde ortaya çıkan tekno kültürün oyun, uluslararası ilişkiler/politika ve dijital iletişim/gazetecilik gibi farklı veçhelerine değindiği ifade edilebilecek Stahl (2010), Esen ve Baysal (2022) ve Keane'in (2024) çalışmaları dikkat çekmektedir. Bu minvalde çalışma, söz konusu yakınsama sahasını militarizm açısından doğrudan sorunlaştırarak yeni bir teorik tanımlama gayreti içerisindedir.

Yöntem

Araştırmanın amacı Türkiye'de militarizmin 1950'lerden bugüne değişimini göstermektir. Bir ideoloji olarak militarizmin kavramsal olarak ihtiva ettiği niteliklerin uluslararası alandaki gelişmelere paralel bir şekilde Türkiye özelinde nasıl bir değişim geçirdiği, vurguladığı değer, ilke ve konuların ve bu hususları tayin eden aktörlerin değişip değişmediği ve değişim olduysa nasıl bir farklılığın ortaya çıktığının incelenmesi hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında ilgili programlar betimsel içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu bağlamda Ordu Saati Konuşmaları kitabının tamamı ve Uzmanlarla Sohbetler programının seçilen videolarının transkriptleri dijitalize edilmiş ve bu içeriklere ilişkin en çok tekrar edilen kelimeler sayılmış ardından içeriklere ilişkin kelime bulutları oluşturulmuştur.

Çalışmanın araştırma kısmı radyoda "Ordu Saati Konuşmaları" ve YouTube'da "Uzmanlarla Sohbetler" isimli iki program hakkında yapılan incelemeden oluşmaktadır. Bu doğrultuda 1950'li yıllar boyunca radyoda yayınlanan "Ordu Saati Konuşmaları" isimli programın Erkan-ı Umumiye Personel Başkanlığı Moral Şubesi Yayınları'nca kitaplaştırılan 15 No/1957 tarihli matbuat ve YouTube'da yayın yapan "Kaner Kurt" isimli kanalın "Uzmanlarla Sohbetler" isimli programı ele alınmaktadır.

Çalışma kapsamında Kaner Kurt adlı YouTube kanalının (Kurt, 2024) 18 Mayıs 2024 tarih ve saat 23:00 itibarıyla "Uzmanlar İle Sohbetler"⁹ adlı programının en popüler 3 videosu belirlenmiş ve bu videolar incelenmiştir. Burada en popüler olarak ifade edilen videolar araştırmacı tarafından seçilmemiş olup, YouTube algoritması tarafından belirlenen videolardır. Analiz öncesinde videolar deşifre edilmiş ve her bir videoya ilişkin transkriptler elde edilmiştir. Elde edilen transkriptlerdeki kelime tekrarları sayılmış ve en çok tekrar edilen kelimeler tespit edilmiştir. Bu kelimeler içerisinde tek başına bir anlam ifade etmeyen kelimeler veri setinden çıkarılmıştır. Bu kapsamda bağlaçlar (ve, çünkü, dolayısıyla vb.), konuşma dilinde kullanılan duraksama ifadeleri (Hmmm, eeeee, ehheh vb.)

9 Kaner Kurt adlı kanalda "Uzmanlar İle Sohbetler" programı "Konusunda uzman konuklarımız ile sizlerin merak ettiği soruların cevaplarını ararken aynı zamanda gündemi değerlendirdiğimiz serimiz." şeklinde tanımlanmıştır.

ve Türkçe dil kullanımında sıklıkla başvurulmuş bazı yapılar (Evet, hayır, adam, olmak, etmek vb.) veri setinden çıkarılan kelimeler arasındadır. Ayrıca aynı kökten türetilen kelimeler mümkün olduğunca birleştirilmeye çalışılmıştır. Örneğin, uçakları, uçağı, uçağın kelimeleri uçak kelimesiyle birlikte sayılmıştır. İşlenen bu veri setiyle kelime bulutları oluşturulmuş ve en çok tekrar eden 30 kelime Tablo 4’te gösterilmiştir.

Araştırmanın evrenini 1950’lerden bugüne Türkiye’de militarizme ait üretilen tüm içerikler oluşturmaktadır. Ancak tarihsel bağlamda gerek bu içeriklerin sınırlı sayıda olması gerek üretilmiş içeriklere ulaşmanın güçlüğü nedeniyle 1950’lerden sadece ilgili radyo programının kitaplaştırılmış hali olan Ordu Saati Konuşmaları kitabı ele alınmıştır. Günümüz militarizmini en iyi şekilde yakalayabilmek adına YouTube platformunda yüksek etkileşimi olan ve alanında uzman kişilerin konuk olduğu Uzmanlarla Sohbetler programının en popüler 3 videosu ele alınmıştır. Bu noktada olasılıklı olmayan amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Analiz ve Bulgular

Araştırma kapsamında ilgili yayınlar tematik olarak kıyaslandığında tartışılacak teorik repertuara uyumlu görüngüler ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Ordu Saati Konuşmaları isimli matbuatta ele alınan konular çoğunlukla askeri fazilet, fedakarlık, tarihi ve askeri şahsiyetlerin hayatlarını içeren başlıklardan müteşekkildir. Kitap içerisinde yer alan 98 başlık arasında sadece 3 başlık itibarıyla silahlara dair bilgi veren temaya rastlanmıştır. Bunlar ise “Atom bombası taarruzlarına karşı savunma”, “Denizaltıcılığımız” ve “Sultanhisar torpido botumuzun kahramanlığı” başlıklarını taşımaktadır.

İlgili kitapta askeri ve milli değerler yüceltilmektedir. Bu bağlamda Türk askerinin kahramanlığı ve fedakarlığı vurgulanan hususlar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Konuşmaların çoğunluğu olumlayıcı bir tavırdadır, moral veren ifadelerle süslenmiştir. Ayrıca ilgili konuşmaların ekseriyetle alt ve orta sınıf subaylarca yapıldığı görülmüştür. Dikkat çekici bir husus kitabın bir nevi girizgahı niteliğinde sayılabilecek olan Kurmay Albay Şadi Yaprak’ın konuşmasıdır. Kitabın ilk yazısının bu konuşmaya tahsis edilmesi içeriğin taşıdığı hem olgusal hem de ideolojik yönelim açısından dönemin militarist anlayışını yansıtan bazı ipuçları sunmaktadır. Bu doğrultuda, “Sosyal hayat içerisinde harp ve sulh” başlığını taşıyan yazı özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşı’nın kurmay kadrosunun düşünce dünyasını şekillendirmedeki etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Buna göre, bahsi geçen dönemin ontolojik güvensizlikleri “harbin sosyal hayatın bir icabı” olduğu yönündeki kaniyi güçlendirmiş gözükmektedir. Yazı Birinci Dünya Savaşı bahsiyle başlamakta, güçsüz durumdaki devletlerin, güçlü komşuları için doğal bir hedef olduğunu vurgulamaktadır. Uluslararası hukukun güçsüzü savunmada yetersiz olduğundan bahsetmektedir. Dolayısıyla yapılması gerekenin hem ülke hem de ordu anlamında güçlü olmak olduğu belirtilmektedir. Zira konuşmacının ifadesiyle “harbi önleyebilecek bir müeyyide mevcut değildir” (Yaprak, 1957, s. 3). “Harbin ezeli ve ebedi bir hal olduğuna hükmetmekten ve bunun önünde ezilmekten başka bir çare yoktur” (Yaprak, 1957, s. 3). Bu bağlamda ilk yazıda üzerinde durulan temanın ve verilen mesajın takip eden konulara da hem bir temel hem de meşruiyet sağladığını ifade etmek mümkündür. Nitekim Tablo 1’de de gözüktüğü

gibi ilgili başlıklar açılışı yapılan konuşmanın bir bakıma mütemmim cüzü niteliğini taşımaktadır. Kitapta ele alınan konuların genel olarak lafzı ve ruhuyla militarizmin klasik yaklaşımlarıyla uyumlu bir görüntü sergilediği ifade edilebilir.

Tablo 1

“Ordu Saati Konuşmaları” Konularına Göre İçerikler

Radyoda Ordu Saati		
-Sosyal hayat içinde harb ve sulh	-Piri Reis	-Bayrak çekme töreni
-Korkudan korkmamak	-İnsan gücünün harb hizmetleri için hazırlanması	-İstihkâm eri Nazif
-Milletlerarası askerî beden eğitimi ve buna ait filmler	-Askerî gezi ve denetleme	-Muhabere okulu röportajı
-Milletlerarası askerî beden eğitimi	-Barbaros'un son büyük seferi	-Askerî kız öğrencilerle konuşma
-Milletlerarası askerî spor konseyi ve çalışmaları	-Denizciliğin doğusu ve inkişafı	-29 Ekimden önce
-Panik	-Sultanhisar torpido botumuzun kahramanlığı	-İzmir Fuarı Kara Kuvvetleri sergisindeyiz
-İç disiplin	-Akdeniz hakimiyeti ve Cerbe deniz muharebesi	-Ecdadına lâyık evlât (askerî temsil)
-İrtibat ve muhabere	-İnsan gücünün harb hizmetlerine hazırlanması	-Dün ve bugün
-Millî mücadelede lojistik	-Dünya ordulararası deniz pentatlonu şampiyonası	-30 Ağustos öncüleri
-Türk ordusunda lojistik	-Hava pentatlonu	-30 Ağustos nasıl kutlandı
-Gaflet felâketidir	-Bir dostluk gösterisi	-Verilmiş bir sözün kıymeti
-Millî mücadelede Türk kadını	-Türk – Amerikan silâh arkadaşlığı	-Pusanda Tangkok B. M. mezarlığını ziyaret
-Çanakale zaferinin yıldönümünde	-Muharebede Türk – Amerikan işbirliği	-Bombacı Ali Han
-30 Ağustos zaferi	-Devlet emniyetinde ferden rolü ve vazifeleri	-Asker ve askerlik
-Hava taarruzlarına karşı pasif korunma	-Kore kahramanlarına takılacak madalyalar münasebetiyle	-Donanma günü
-Sivil müdafaa	-Belçika hükümetinin Kore gazilerine tevcih ettiği nişanlar	-Moral ve moral eğitimi
-Deniz üsleri	-Millî ahlâkımız ve askerlik	-Donanma günü
-Askerlik fazilettir	-Nene Hatun	-Barbaros marşı
-Havacı olmak için şartlar	-Ordu ve eğitim	-Gençlik ve askerlik sevgisi
-Türkkuşu ve havayollarının – Türk havacılığına hizmet ve yardımları	-Mânevi cephemizi sağlam tutalım.	-Havacılarımız
-19.May.19	-Aile ocağı ve yurt savunması	-Günün havacılığına ait meraklı notlar
-Ey Büyük ATA!	-Tarihte Türk orduları	-Nereye gidiyorsun? “Oğlumla beraber!”
-Rahmetli Mareşal Fevzi Çakmak	-Türk kadını ve askerlik	-Urfa'nın vatan kurtaran kahramanları ve onların oğulları

-Bir dost mesajının düşündürdükleri	-Türk tarihinin meşhur kumandanları	-Burada Türk Bayrağı var
-Atın Türk ordusuna hizmeti; atın, Türk adıyla münasebeti	-İzzettin gemisinin çarpışması	-Millî Mücadele ruhu
-Yedeksubaylar hakkında bilgiler	-Cezayirli Gazi Hasan Paşa	-Adm ne? "... Türk anası!"
-3 ncü Kore-Tugayı	-Cezayirli Gazi Hasan Paşanın hayatı ve şahsiyeti	-Kore Savaşından bir kahramanlık
-Soğukkanlılık	-Donanma günü	-Âli Askerî Şûra Âzalığından müteakıt merhum Orgeneral Cevat Çobalı'nın haltercümesi
-Türk askerinin asaleti	-Türk kadın pilotlarıyla röportaj	-Rahmetli Tümgeneral Yahya Razi Biltan ve hizmetleri
-Memleket müdafaası konularında asıl olan hizmettir	-Kadın paraşütçülerimizin Ergazi alanındaki atlayışlarına ait röportaj	-Rahmetli General İsmail Berkok
-Atom bombası taarruzlarına karşı savunma	-Acı bir kayıp	-Merhum Levazım Tümgeneral Zeki Oytun
-Denizaltıcılığımız	-Çanakkale zaferinin yıldönümü	
-Mehmetçiğin andı	-K. K. K. askerî okullar hakkında yapılacak konuşma	

Tablo 2

"Ordu Saati Konuşmaları" En Çok Tekrarlanan 30 Kelime

Frekans K	Kelime K	Frekans K	Kelime K	Frekans K	Kelime K
660	Türk	112	askerî	71	yedeksubay
399	düşman	104	vatan	69	müdafa
242	millet	93	askerlik	67	silâh
228	ordu	90	muharebe	62	ateş
183	harb	86	insan	55	kara
158	deniz	83	yüksek	54	hareket
146	kahraman	80	asker	54	vazife
146	millî	80	dünya	53	aziz
135	kuvvet	71	memleket	50	genç
128	hava	71	subay	50	zafer

YouTube’da yayın yapan “Uzmanlarla Sohbetler” isimli programda aynı zamanda kanal sahibi olan moderatörün askeri silah ve sistemlere aşina mühendis kökenli kişilerle yapmış olduğu konuşmalar yer almaktadır. Program yayıncının ele alınan konu ile ilgili davet ettiği uzmanlarla konuya dair görsellerin arka planda oynatıldığı teknik yoğunluğu oldukça yüksek bir akış içermektedir. Bu bağlamda ele alınan konuların hemen hemen hepsi askeri silah ve sistemlerden ibarettir. Davet edilen uzmanlar konularına hakimiyetleri bakımından dikkat çekicidir. Bu doğrultuda kimi zamanlarda canlı yayın olarak yürütülen programlarda izleyici sayısı kimi başlıklara göre yüzbinleri bulmaktadır. Ayrıca videoların tamamının toplam izlenme sayısının 10 milyonlara ulaştığını ifade etmek mümkündür. İzleyicilerin video yayını altına yaptıkları yorum, öneri ve eleştirilerin yoğunluğu videoların izlenme sayısının dışında yüksek bir etkililiğe sahip olduğunu da göstermektedir.

Tablo 3*Kaner Kurt / "Uzmanlar İle Sohbetler" Programında Seçilen 3 Videoya İlişkin Etkileşim Bilgileri*

No	Başlık	Tarih	Süre	Görüntüleme	Yorum	Beğeni
1	MİLLÎ MUHARİP UÇAK KAAN, BAYRAKTAR KIZILELMA VE YERLİ MOTOR UZMANLAR İLE SOHBETLER #88	7.12.2022	02:22:55	129412	469	3900
2	MMU Kaan ile İlk Uçuşa Doğru Eurofighter Typhoon	5.12.2023	34:31:00	107278	257	5500
3	Ukrayna ile Kaan 'a Yerli Motor 100+100 Adet Hürjet Motor Siparişi Uzmanlar ile Sohbetler #149	8.11.2023	47:38:00	100267	240	3600

Tablo 4*"Uzmanlar İle Sohbetler" Video İçeriklerinde En Çok Tekrarlanan 25 Kelime*

Frekans V1	Kelime V1	Frekans V2	Kelime V2	Frekans V3	Kelime V3
140	uçak	52	uçak	44	motor
111	hava	30	motor	33	sistem
56	motor	21	elektronik	29	hava
43	milli	21	tek	26	savunma
35	F-35	16	Almanya	23	Ukrayna
24	blok	14	radar	21	araç
24	muharip	13	harp	18	mühimmat
22	kabiliyet	12	Kaan	16	dolanın
21	radar	12	pod	16	insansız
20	görev	12	Rus	13	drone
19	tasarım	10	Eurofighter	11	uçak
18	MMU	10	savunma	10	elektronik
18	sistem	9	Akınıcı	10	maliyet
16	prototip	9	büyük	9	dünya
15	elektronik	8	hava	8	F16
14	proje	7	İngiltere	8	kara
14	üretim	7	Çin	7	füze
13	gövde	6	alternatif	7	İHA
13	kuvvetleri	6	ana	6	Amerika
13	kızıl elma	6	Sunak	6	Baykar
12	mühimmat	6	Yunan	6	F404
12	Türk	5	checkmate	6	gemi
12	yerli	5	düşük	6	general
11	F16	5	güçlü	6	ihracat
10	dahili	5	ihraç	6	silah

Videolarda katılımcı olan uzman kişilerin yapmış olduğu yorumların Türkiye'nin geleneksel güvenlik kaygılarıyla paralel bir seyir teşkil ettiğini ifade etmek mümkündür. Bu doğrultuda dış dünyaya güvensizlik, düşmanlık algıları hususları özelinde militarizmin klasik argümanlarıyla

uyumlu bir söylem evrenine sahip oldukları belirtilebilir. Öte yandan ilgili söylem evreninden ayrılığı imleyen ve videoların lafzı ve ruhunun büyük bir kısmını teşkil eden husus videolardaki yoğun teknolojik vurgudur. Zira videolarda uzmanlarca yapılan yorumların ekseriyetle gelişkin silah sistemlerine sahip olmanın bir ülke için önemini vurgulayan bir anlayıştan kaynaklandığı gözlenmektedir. Bu anlayışa göre ülkenin stratejik ve/veya taktiksel planda üstünlüğünü ya da mevcut durumunu korumak önem arz etmektedir. Dolayısıyla gelişkin silah sistemlerini mümkün olan en yüksek yerlilik oranıyla üretmek elzemdir. Böylece ülkenin caydırıcılık kapasitesi artırılmış ya da korunmuş olacaktır. Yüksek teknoloji silah sistemlerine yapılan vurgunun altında yatan bu kaygının ülkede geliştirilen/üretilen bir ürünün uzmanlarca neredeyse tekno-fetişist olarak nitelenebilecek bir duygulanımla karşılaşmasına neden olduğu videolarda dikkat çeken bir husus olarak ifade edilebilir. Ayrıca videoyu izleyen kullanıcıların programa katılan uzman kişinin bilgi birikiminden etkilendiği ve konu ile ilgili verdiği bilgileri benimsediği gözükmemektedir. Hatta Facebook ve Twitter/X gibi başka sosyal medya platformlarına yapılan kullanıcı yorumlarının ilgili kanalın video yayınlarındaki uzman kişinin vermiş olduğu bilgilerden etkilendiği de tespit edilmiştir.

Videolarda ele alınan temaların hemen hemen hepsinde hem yayıncının hem de konuk olan uzmanın hem de platform kullanıcıların ortak bir biçimde yüksek teknolojiye dayanan silah ve silah sistemlerinin geliştirilmesini ve üretimini desteklediği tespit edilmiştir. Söz konusu araç ve sistemlerin geliştirme ve üretim faaliyetlerinin yalnızca askeri alanda üstünlük sağlamadığı aynı zamanda ülke kalkınması için de gerekli olduğu vurgusu incelenen programlarda gözlemlenen bir diğer hususu meydana getirmiştir. Bu minvalde ilgili programlar ekseninde ortaya çıkan tekno-militarist söylemin ekonomik, politik ve toplumsal hayatı kapsayacak şekilde daha bütüncül bir bakış açısı taşıdığı gözlenmiştir. Son olarak ileri teknolojiye dayanan askeri ürünlerin bir ulusal gurur vesilesi olarak deneyimlendiğine şahit olunmuştur. İncelenen videolarda yerli ve milli imkanlarla geliştirilme aşamasında olan Kaan Savaş Uçağı ile ilgili gelişmelerin hem program sunucusu hem konuk olan uzman hem de video izleyicilerinin görüş ve yorumları itibarıyla heyecan, mutluluk ve gurur içeren ifadelerle paylaşılıp, yorumlandığı görülmüştür.

İlgili kitap ve videoların içeriğine dair oluşturulan kelime bulutlarında sıklıkla tekrar eden kelimeler karşılaştırıldığında videolarda gelişkin savaş araçları ve bunlarla ilişkili terimler kullanıldığı gözlenmektedir (Şekil 1). Ordu Saati Konuşmaları'nda ise videolarda gözlemlenen teknolojik vurgudan ziyade soyut terimler kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim en çok tekrar eden kelime grafikleri de bu iki farklı türdeki yayınlarda dikkate değer bir farklılık olduğunu göstermektedir.

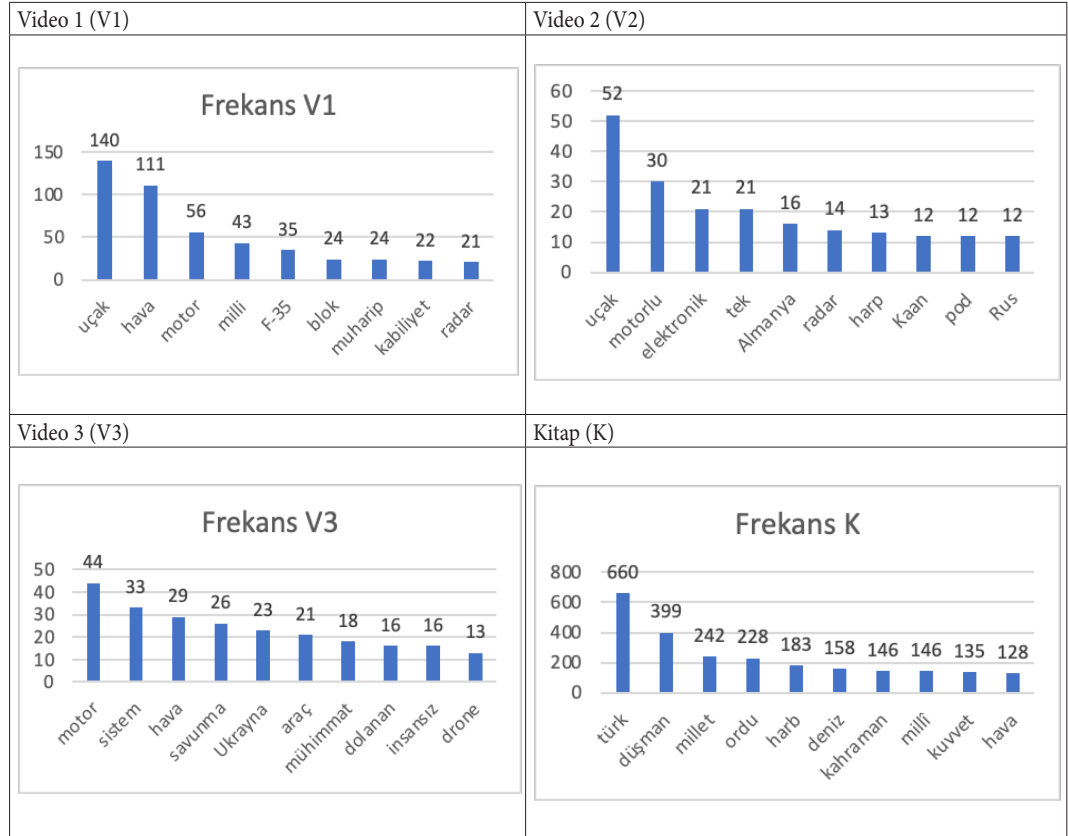
Şekil 1

Video ve Kitap İçeriğine Dair Kelime Bulutu

[illegible]

Şekil 2

Video ve Kitap İçeriğinde En Çok Tekrar Edilen 10 Kelime Grafiği

Kelime grafiklerinde incelenen kitap ve videoların frekanslarındaki ilk on kelime arasında sadece milli ve harb/harp kelimelerinin ortak olarak kullanıldığı gözlenmiştir (Şekil 2). Bu iki kelime dışında birbirine yakın sayılabilecek kullanımlara rastlanmamıştır. Dolayısıyla ele alınan yayınlarda yapılan vurgunun birbirinden farklı kavramsal dağarcıklara gönderme yapan bir durumu ortaya çıkardığını ifade etmek mümkündür. Zira kitap ve videolarda sıklıkla tekrarlanan kelimeler hem yayın tarihleri itibariyle uluslararası ve ulusal konjonktür açısından hem de ekonomik, politik ve teknolojik gelişmişlik seviyesi açısından farklı toplumsal gerçeklikleri yansıtmaktadır. Bu bağlamda her iki farklı yayının arka planında işleyen bir ideoloji olarak militarizmin de sahip olduğu kavramsal dağarcık farklı toplumsal gerçeklikleri imlemektedir.

Sonuç

Çalışmada bağımsız değişken olarak tayin edilen askeri ve iletişim teknolojilerinin kesişim sahası tekno-bilimlerin teşekkülü ve gelişmesinin militarizmi dönüştürdüğü gözlenmiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın gösterdiği üzere özellikle güvenlikleştirme siyasalarına neden olan uluslararası

kriz ve çatışmalar döneminde tekno-bilimler ve militarizm ilişkisinin değişen karakteri daha görünür olmaktadır. Bu doğrultuda teknik ve bilimler gelişirken militarizmi de dönüştürmektedir. Militarizm daha önce hiç gözlenmeyen bir hacimde sosyal medyalarda çeşitli içerikler biçiminde kendine yer bulmaktadır. Böylelikle konvansiyonel medya düzeniyle karşılaştırılamayacak düzeyde toplumsallaşma imkanı bulmaktadır. Öte yandan bu toplumsallaşma hali militarizmin teknomilitarizm olarak anılmasını sağlayacak şekilde hem gerçekleştiği mecralar hem de odaklandığı hususlar açısından yoğun bir teknolojik içerikle kolektif bilinçte yer bulmakta ve kültürel, toplumsal ve politik yeniden üretimi şekillendirmektedir.

Çalışmanın araştırma kısmında da gözlemlendiği üzere medya biçiminin değişimiyle kolektif bilincin toplumsal, kültürel ve politik anlamlarının da değiştiği yönündeki teorik yaklaşımların iddialarının özellikle Türkiye özelinde büyük oranda doğrulandığı ortaya çıkmaktadır. Zira teknik bilgi sahibi uzmanların hem güvenlikle ilgili ülke gündemini etkileme hem de militarizmin teknolojik bir temel ekseninde yeniden üretimi hususlarında oluşumuna katkı sağladığı bu yeni söylem evreni, siyasal iletişim ve toplumsallaşma hali sosyal medya sayesinde meydana gelmektedir. Sosyal medyanın teşkil ettiği özellikler dahilinde mümkün olmaktadır. Ayrıca YouTube, X ve Facebook başta olmak üzere çeşitli sosyal medya mecralarında paylaşılan teknomilitarist içerik ileri teknoloji savaşı araçlarının olumlandığı, toplumsal bir talep haline dönüştüğü ama en çok savaşın yıkıcılığının kolektif bilinçte yer bulmasını sağlayan dilsel temsillerin yerini silah sistemlerinin teknik jargonuna bıraktığı bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bu minvalde bir yandan Keane'in (2024, s. 155) de ifade ettiği üzere "cerrahi saldırılar, otokratlar, akıllı silahlar, yan hasar, sivil kayıplar, insani yardım, terörizm, güvenli bölgeler ve özel operasyonlar gibi sağaltıcı nitelikler taşıyan yeni meta dil formları" diğer yandan da İHA/SİHA/TİHA, fpv drone, aesa radar, hareket yarıçapı, stealth savaş uçağı, hassas güdüm, arayıcı başlık, veri bağı, cep değeri, patlayıcı başlık gibi gelişkin askeri araçlara dair teknobilimsel kavramlar kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle, savaş, barındırdığı dehşetten soyutlanmış silahlara yüklenen anlam dahilinde konuşulmaktadır.

Otonom/robotize sistemlerin sahaya sürülmesi hem çatışan tarafları insansızlaştırmakta hem de savaşı ve cephe gerisini biçimlendiren bir ideoloji olarak militarizmi insani niteliklerinden arındırmaktadır. Özellikle Türkiye'nin ürettiği insansız hava araçlarının (İHA/SİHA) Rusya-Ukrayna Savaşı esnasında sağladığı başarıyla belirginleşen bu durum savaş araçlarındaki teknik gelişmelere küresel çapta hızlıca odaklanılmasına neden olmuş gözükmektedir. Diğer bir ifadeyle, teknomilitarizm sadece Türkiye ekseninde değil küresel eksende de yükseliş imkanı bulmaktadır. Militarizmin kavramsal özellikleri yerini toplumsal hayatın hemen hemen her yerine sirayet etme imkanı bulan teknobilimlerin mantığıyla şekillenmiş niteliklere bırakmaktadır. Dolayısıyla geçmişe kıyasla daha esnek, farklı düşünsel/ideolojik yaklaşımlara eklenme kapasitesine sahip, kapsayıcı bir yönelim ortaya çıkmaktadır. Bu minvalde uluslararası ve ulusal çapta cereyan eden ontolojik güvensizlik ve siyasal demagojinin yükselişi devam ettiği müddetçe gelecek yılların önde gelen ideolojisinin, ideolojileri kesiştiren bir ideoloji ve bir siyasal toplumsallaşma biçimi olarak teknomilitarizm olacağı muhtemeldir. Söz konusu durum kamusal iletişimi genel olarak güvenikleştirme özel olarak da silah merkezli teknik gelişimin mantığına tabii kılarak bir yandan insan hak ve hürriyetleri diğer yandan da demokratik norm ve prensiplerden uzaklaşmayla sonuçlanabilecek bir potansiyel taşımaktadır.

Bundan daha öte bir problem ise gelişkin ölüm aygıtları sahipliği ve kullanımı doğrultusunda teknomilitarizmin devlet ya da devlet dışı aktörlerce sergilenen “örgütlü vahşet”e (Malesevic, 2023) toplumsal meşruiyet/talep kazandırması ihtimali olarak gözükmektedir. Nitekim Rusya’nın Ukrayna’yı işgaliyle başlayan savaş ve İsrail’in Filistin halkına karşı uyguladığı soykırımcı şiddet kampanyasının sosyal medyalarda kamusallaşma biçimleri söz konusu eğilime azımsanmayacak bir oranda uyumlu görüntüler sergilemektedir.

Cumhuriyetin ikinci yüzyılında ilgili problem alanına dair yapılacak soruşturmalarla daha barışçıl iletişim ve toplumsallaşma modellerini bulmak bu minvalde önem arz etmektedir. Zira bir siyasal iletişim ve toplumsallaşma biçimi olarak teknomilitarist görüngülerin ilk olarak tespit edilebildiği yerlerden biri olan Türkiye’deki gelişmeler diğer ülkeleri de etkileyecek nitelikte gözükmektedir. Bu bağlamda, iletişim, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji ve psikoloji bilimlerinin çalışmalarından oluşacak interdisipliner sahanın konu ile ilgili mevcut ve olası problemlerin anlaşılmasında hem Türkiye özelinde hem de dünya genelinde bir başvuru kaynağı olma potansiyeli bulunmaktadır.

Yazar Beyanı

Hakem Değerlendirmesi Beyanı: Bu makale çift kör hakemlik süreciyle değerlendirilmiştir.

İntihal Kontrolü: Makale intihal.net ve iThenticate programları ile taranmış ve derginin intihal politikası ile uyumlu bulunmuştur.

Çıkar Çatışması: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Finansman ve Proje Desteği: Bu çalışma için herhangi bir kurumsal/finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için herhangi bir etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Yapay Zeka Araçlarının Kullanımı: Bu çalışmada, makale yazımından sonra yalnızca dil kontrolü amacıyla ChatGPT-4 kullanılmıştır. Tüm içerik yazarların özgün katkısını yansıtmaktadır.

Makalenin Kaynağına İlişkin Beyan: Bu çalışma 25-26 Aralık 2023 tarihlerinde düzenlenmiş olan 100. Yılında Cumhuriyet ve Çanakkale Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulan “Ordu Saati Konuşmalarından Uzman Görüşlerine Cumhuriyet’in İkinci Yüzyılında Militarizmin Yeni Yüz ve Biçimleri” başlıklı çalışmadan üretilmiştir.

Veri Paylaşım Beyanı: Bu çalışmanın bulgularını destekleyen veriler yazar tarafından üretilmiş olup, makul talepler üzerine yazardan temin edilebilir.

Teşekkür: Bu çalışmaya eleştirel yorumlarıyla katkıda bulunan Dr. Muhammed Akif Albayrak’a teşekkürü borç bilirim.

Kaynakça

- Abraham, Y. (2024, Nisan 5). ‘Lavanta’: İsrail’in Gazze’ye yağdırdığı bombaları yönlendiren yapay zeka makinesi. Terrabayt. <https://terrabayt.com/yasam/lavanta-israilin-gazzeye-yagdirdigi-bombalari-yonlendiren-yapay-zeka-makinesi/>
- Akın, M. H. (2009). *Siyasal toplumsallaşma sürecinde gençlik: Teorik ve uygulamalı bir çalışma* (Yayın No. 234768) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Baudrillard, J. (1995). *Gulf war did not take place* (P. Patton, Çev.). Indiana University Press.

- Belge, M. (2012). *Militarist modernleşme Almanya Japonya ve Türkiye*. İletişim Yayınları.
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers
- Braidotti, R. (2014). *İnsan sonrası* (Ö. Karakaş, Çev.). Kolektif Kitap.
- Capri, A. (2024). *Techno-nationalism: How it's reshaping trade, geopolitics and society*. Wiley Books.
- CNN. [@CNN]. (2017, Nisan 13). *Trump on #MOAB: "Another successful job. We're very, very proud of our military..."* [Post]. X. <https://x.com/cnn/status/852.595.308190093312>
- CMD. [@Cmd_Exee]. (2024, Haziran 13). *Iskalamasına rağmen yanıcı mühimmat işi bitiriyor* [Post]. X. https://x.com/cmd_exe/status/180.119.9175654146410
- Collin, P. H. (2004). *Dictionary of politics and government* (P. Holmes, Ed., 3. baskı). Bloomsbury Publishing Plc.
- Çelik, E. E. (2012). Tele-teknolojik ortamda hakikat ve eylem olanakları. *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 5(2), 90–112.
- Erkan-ı Umumiye Personel Başkanlığı Moral Şubesi Yayınları. (1957). *Ordu saati konuşmaları* (15). Erkan-ı Umumiye Basımevi.
- Esen, B. & Baysal, B. (2022). *Eleştirel güvenlik ve Türkiye: Uluslararası ilişkilerde alternatif yaklaşım*. İletişim Yayınları.
- Freedman, L. (2022). *Savaşın geleceği* (Y. Alagon, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2017)
- Giddens, A. (2004). *Modernliğin sonuçları* (E. Kuşdil, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Habermas, J. (2013). *İdeoloji olarak teknik ve bilim* (M. Tüzel, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin durumu: Kültürel değişimin kökenleri* (S. Savran, Çev.). Metis Yayınları.
- Hayro. [@hayrodayi]. (2024a, Haziran 12). +18 (kan, vahşet, ölüm, parçalanma vb. Bu günlerde Rus ordusuna en büyük zayıfatı veren Ruslar oluyor... [Post]. X. <https://x.com/hayrodayi/status/180.082.1029981536706>
- Hayro. [@hayrodayi]. (2024b, Haziran 19). *Patlamayan dronu bızıklayan Rus asker havaya uçuyor* [Post]. X. <https://x.com/hayrodayi/status/180.330.3197492002937>
- Hayro. [@hayrodayi]. (2024c, Haziran 20). *Dron* [Post]. X. <https://x.com/hayrodayi/status/180.369.5900184691154>
- Hayro. [@hayrodayi]. (2024d, Haziran 21). *Saklanamazsın Ruski* [Post]. X. <https://x.com/hayrodayi/status/180.420.7299818336628>
- Hayro. [@hayrodayi]. (2024e, Haziran 22). *Rus askeri merhamet dilerken Ukrayna dron pilotu "Düşmana merhamet vatana ihanettir" diyor* [Post]. X. <https://x.com/hayrodayi/status/180.452.5033294848221>
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York University Press.
- Kardeş, E. (2019). *Yönsüzleşmiş savaşlar*. Pinhan Yayıncılık.
- Keane, J. (2024). 21. yüzyılın meta savaşları: Medya gösterileri, soykırım, toplumsal kayıtsızlık ve direniş (Ö. Alagöz, Çev.). *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 46, 144–168. <https://doi.org/10.17829/turcom.1607543>
- Kosova, B. [@Brk_Kosova]. (2024, Mayıs 13). *Ukrayna 79. Hava Saldırı Tugayına bağlı Perun grubu Dronlar ile Rus askerlerini vuruyor...* [Post]. X. https://x.com/brk_kosova/status/178.985.8487889014980
- Kurt, K. (t.y.). *Kaner Kurt* [YouTube kanalı]. YouTube. Erişim tarihi: 20.06.2024, <https://www.youtube.com/@KanerKurt>
- Malesevic, S. (2023). *Örgütlü vahşetin yükselişi: şiddetin tarihsel sosyolojisi* (M. Pekdemir, Çev.). Fol Yayınları.
- Marcuse, H. (1997). *Tek boyutlu insan* (A. Yardımlı, Çev.). İdea Yayınları.
- Marcuse, H. (1998). Some social implications of modern technology. D. Kellner (Ed.), *Technology, war and fascism* içinde (ss. 41–65). Routledge.
- McLuhan, M. & Powers, B. (2020). *Global köy* (B. Ö. Düzgören, Çev.). Scala Yayıncılık.
- Mbembe, A. (2019). *Necropolitics* (S. Corcoran, Çev.). Duke University Press.

- Merriam-Webster. (t.y.). Militarism. *Merriam-Webster sözlüğü* içinde. Erişim tarihi: 18.04.2024, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/militarism>
- Minarlı, A. & Albayrak, M. A. (2021). YouTube ve militarizm: Türkiye’den örnekler. A. Güven (Ed.), *YouTube Türkiye’de kültür siyaset ve tüketim-2* içinde (ss. 61–102). Kriter Yayınevi.
- Plummer, B. R. (2023, Ekim 5). *Putin makes nuclear-powered Burevestnik missile test claim*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-europe-67021695>
- Paker, E. B. & Akça, İ. (Ed.). (2010). *Türkiye’de ordu, devlet ve güvenlik siyaseti*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Parker, G. (2023). *Askeri devrim: Batı’nın yükselişinde askeri yenilikler 1500-1800* (T. Zorlu, Çev.). Küre Yayınları.
- Postman, N. (2006). *Teknopoli: Yeni dünya düzeni* (M. E. Yılmaz, Çev.). Paradigma Yayıncılık.
- Sachs, W. (Ed.). (2010). *The development dictionary: A guide to knowledge as power* (2. baskı). Zed Books.
- Sencer, E. (2018). *Ordu ve millet: 1930’larda Almanya ve Türkiye’de askeri kültür*. İletişim Yayınları.
- Stahl, R. (2010). *Militainment Inc: War, media and popular culture*. Routledge.
- Şahin, H. (2021). *Türkiye’de asker, toplum ve siyaset*. Beyoğlu Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Militarizm. *Güncel Türkçe sözlük* içinde. Erişim tarihi: 17.04.2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkmenoğlu, A. T. (2017). *Siyasal toplumsallaşma ve medya: Üniversite öğrencileri üzerine teorik ve uygulamalı bir çalışma* (Yayın No. 492183) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ukraine Weapons Tracker. [@UAWeapons]. (2023a, Ekim 5). *A Russian 2S3 Akatsiya 152mm self-propelled howitzer along with a KAMAZ supply truck were destroyed by a GMLRS...* [Post]. X. <https://x.com/UAWeapons/status/170.986.1744779153919>
- Ukraine Weapons Tracker. [@UAWeapons]. (2023b, Ekim 4). *The destruction of at least one Russian UR-77 mine clearing charge launcher by a GMLRS strike of the...* [Post]. X. <https://x.com/UAWeapons/status/170.965.2270546104451>
- Ünsaldı, L. (2008). *Türkiye’de asker ve siyaset* (O. Türkay, Çev.). Kitap Yayınevi.
- Vagts, A. (1959). *A history of militarism: Civilian and military*. Meridian Books.
- Varoufakis, Y. (2024). *Technofeudalism: What killed capitalism*. Vintage Books.
- Virilio, P. (1998). *Hız ve politika* (M. Cansever, Çev.). Metis Yayınları.
- Virilio, P. (2003). *Enformasyon bombası* (K. Şahin, Çev.). Metis Yayınları.
- Yaprak, Ş. (1957). Sosyal hayat içerisinde harb ve sulh. *Ordu saati konuşmaları* (15) içinde (ss.1–3). Erkan-ı Umumiye Basımevi.

From Army Hour Talks on The Radio to Conversations with Experts on YouTube: New Faces and Forms of Militarism in Türkiye

Mustafa Ali MİNARLI^{*}

The digitalization of contemporary social reality leads to the transformation of techniques and sciences into ideologies in their own right on the one hand, and the emergence of existing ideologies in new forms on the other. It is even possible to state that these two tendencies converged in time. This is because the communication field that emerges through the internet and social media leads to the formation of techniques and sciences in terms of an ideology or the consolidation of new forms of existing ideologies, not only independently but also in an intertwining form. Indeed, many parties and politicians from different ideologies, from liberal to socialist, nationalist to populist, present their programs with a developmentalist discourse centered on technology. From space to artificial intelligence, from industry 4.0 to smart cities, from robotization to medical devices, the political arena is turning into a sanctuary where transhumanist developments are blessed.

This tendency, which is also used as a political communication model by different ideological approaches, especially populist movements, is especially evident in the socialization of developments in the field of war technologies. The ongoing conflicts in the Middle East and Russia's invasion of Ukraine, which can be said to have reached their climax with the steps towards securitization that are also used as a means of gaining political legitimacy, direct public agendas towards war technologies. Any development on the subject becomes a hot topic much faster than any other technological field, and the ideological manipulation behind the frontlines becomes massive, increasing at a rate that military elites could not even imagine. This indicates that militarism has acquired a new form between social tendencies that can almost be described as techno-fetishist. As an ideology that advocates the totalization of war and the political, economic, and cultural adaptation of the frontline to the needs of the military elite, militarism seems to be transforming into a model of political socialization that integrates war with technology.

* Assist. Prof., Marmara University, Journalism, İstanbul, Türkiye, E-mail: aliminarli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5821-1324

This situation, which testifies to the theoretical consensus that different modes of mass communication lead to different forms of socialization, is investigated in this study through radio, the voice of militarism in Türkiye in the 50s, and YouTube broadcasting, the voice of militarism today. In this context, the study examines two programs, “Ordu Saati Konuşmaları” (Army Hour Talks) on the radio and “Uzmanlarla Sohbetler” (Conversations with Experts) on YouTube. In order to test the assumption that militarism changes its character through different communication media, the study begins with a section that presents the conceptual characteristics of militarism. The analysis then touches upon the changes in the traditional relationship of the military elite with militarism, which is classified as corresponding to the first century of the republic, in line with the technical and communicative developments in the period conceptualized as the second century of the republic. These changes are tried to be shown through the themes discussed in the relevant programs. This section, which constitutes the research part of the study, focuses on the program titled “Ordu Saati Konuşmaları” (Army Hour Talks) broadcast on the radio during the 1950s, which was published as a book by Erkan-ı Umumiye Personnel Directorate Moral Branch Publications dated 15 No/1957, and the program titled “Uzmanlarla Sohbetler” (Conversations with Experts) of the channel named “Kaner Kurt” broadcast on YouTube. Both programs were analyzed through descriptive content analysis. In this context, the transcripts of the entire Army Hour Talks book and the selected videos of the Talks with Experts program were digitized, and the most repeated words related to these contents were counted. Then word clouds were created for the contents. Within the scope of the study, the 3 most popular videos of the program “Conversations with Experts” of the YouTube channel named Kaner Kurt (Kurt, 2024) as of May 18, 2024, at 23:00 were determined, and these videos were examined. The most popular videos were not selected by the researcher, but were determined by the YouTube algorithm.

As a result of the analysis, it is observed that the character of militarism in Türkiye has evolved from a one-way, limited number of people and abstract concepts and norms under the supervision of the military elite in the past to a one-way, multifaceted, mass-inclusive structure carried out by civilians with expertise, involving large masses and making technological means of warfare a concrete social demand, both in terms of the qualitative differences in the medium in which the relevant programs are broadcast and the technological developments mentioned. In this structure, militarism finds a place in social media in the form of various content at a volume never observed before. In this way, it finds the opportunity to be socialized at a level incomparable to the conventional media order. On the other hand, this socialization seems to take place in the collective consciousness and shape cultural, social, and political reproduction with an intense technological content, both in terms of the channels in which it takes place and the issues it focuses on, so that militarism is referred to as technomilitarism. As observed in the research part of the study, the claims of theoretical approaches that the social, cultural, and political meanings of collective consciousness change with the change in media form are largely confirmed, especially in Türkiye. This new universe of discourse, political communication, and socialization, which experts with technical knowledge contribute to the formation of both in terms of influencing the national agenda on security and reproducing militarism on a technological basis, is created by social media. It is possible within

the features constituted by social media. In addition, the technomilitarist content shared on various social media channels, especially YouTube, X and Facebook, reveals a situation in which high-tech war tools are affirmed, turned into a social demand, but most of all, the linguistic representations that enable the destructiveness of war to find a place in the collective consciousness are replaced by the technical jargon of war systems. In other words, war is talked about in terms of the meaning attributed to weapons. The conceptual characteristics of militarism are replaced by qualities shaped by the logic of technosciences that have the opportunity to permeate almost every aspect of social life. Therefore, compared to the past, a more flexible, inclusive orientation with the capacity to articulate with different intellectual/ideological approaches is emerging. In this respect, as long as the rise of ontological insecurity and political demagoguery on the international and national scale continues, it is likely that the leading ideology of the coming years will be technomilitarism as an ideology that intersects ideologies and a form of political socialization.